

ПОЗИЦИЯ НА БИЗНЕС ОПЕРАТОРИТЕ НА ХРАНИ И НАПИТКИ ОТНОСНО ВЪВЕЖДАНЕТО НА ДАНЪК „ВРЕДНИ ХРАНИ“

Яна Тошкова¹, Цветелина Търпоманова¹, Христина Вълкова², Димитър Янчев²

¹УС „Инспектор по общественото здраве“, Медицински колеж, МУ-Варна

²УС „Инспектор по общественото здраве“, Медицински колеж, МУ-Варна, студент

POSITION OF FOOD AND DRINK BUSINESS OPERATORS ON THE INTRODUCTION OF HARMFUL FOOD TAX

Yana Toshkova¹, Tsvetelina Tarpomanova¹, Hristina Valkova², Dimitar Yanchev²

¹TRS Inspector of Public Health and Social Activities, Medical College, Medical University of Varna

²Student, TRS Inspector of Public Health and Social Activities, Medical College, Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

Политиките на Европейския съюз са насочени към ограничаване на консумацията на продукти с високо съдържание на захар, сол и транснаситени мазни киселини като част от превенцията срещу възникването на хронични незаразни болести - затлъстяване, захарен диабет, сърдечно-съдови заболявания и някои видове рак. В тази връзка в България се представя законопроект за данък за общественото здраве.

Целта на настоящата разработка е да се проучат нагласите на хранителната индустрия относно въвеждането на данък „вредни храни“.

Анкетираните са 51 бизнес оператори на храни и напитки, разпределени в две групи. Над половината от тях (56.8%) не одобряват въвеждането на данъка. Над 2/3 (72.5%) не предполагат, че произвежданите от тях продукти имат високо съдържание на захар, сол и транснаситени мазнини и няма да променят технологичната документация на произвежданите храни. За 45% въведената маркировка (червен кръг) върху етикетите на производителите няма да доведе до промяна в избора на храна при потребителите, а за 62.7% промяна няма да има и в производството на храни и напитки.

Изразеното мнение на бизнес операторите на храни и напитки относно въвеждането на данък общественото здраве е решаващо за пренасочване

ABSTRACT

EU policies are aimed at limiting the consumption of high-sugar, salt and trans-saturated fatty acid products as part of the prevention of chronic non-communicable diseases - obesity, diabetes mellitus, cardiovascular diseases and some cancers. In this regard, a bill for a public health tax is submitted in Bulgaria.

The aim of this paper is to examine the attitudes of the food industry on the introduction of the harmful food tax.

Fifty-one food and drink business operators divided into two groups were interviewed. More than half of them (56.8%) do not approve of the introduction of the tax. Over 2/3 (72.5%) are not of the opinion that the products they manufacture are high in sugar, salt and trans-saturated fat, and will not change the technological documentation of the food they produce. For 45%, the mark (red circle) on the manufacturers' labels will not lead to a change in consumer choice and 62.7% believe that there will be no change in the food and drink production.

The opinion expressed by the food and drink business operators about the introduction of a public health tax is crucial to the redirection of the production of unhealthy foods. According to the study, the taxation of so-called unhealthy foods will not lead to a change in production. It would be more appropriate to regulate the quantitative content of certain ingredients (sugar, salt, trans-saturated fatty acids, caffeine)

производството на нездравословни храни. Според проучването облагането на т.нар. нездравословни храни няма да доведе до промяна в производството. По-целесъобразно би било да се регламентирант норми за количествено съдържание на определени съставки (захар, сол, трансмастни киселини, кофеин).

Ключови думи: данък „Обществено здраве“, нагласи, бизнес оператори, захар, сол, хидрогенирани мазнини

УВОД

Политиките на Европейския съюз (ЕС), по препоръки на Световната здравна организация (СЗО), са насочени към ограничаване на консумацията на продукти с високо съдържание на захар, сол и транс-наситени мазни киселини (ТМК). Това е част от превенцията срещу възникването и развитието на хронични незаразни болести - затлъстяване, захарен диабет, сърдечно-съдови заболявания и някои видове рак (11,13,14). В тази връзка, Министерството на здравеопазването (МЗ) представя законопроект за данък за обществено здраве (ДОЗ), известен сред обществото като данък „вредни храни“ (1). Според закона ще се облагат определени групи храни - тестени сладкарски, захарни изделия, чипсове, ядки, напитки със захар, подсладители, енергийни и алкохолни напитки.(1,6) Данъкът ще се дължи пропорционално на количеството на захар, сол и ТМК в съответния продукт (3). Независимо, че препоръките са ясни и е предвидено въвеждане на допълнителни такси върху т. нар. „нездравословни“ храни, няма хармонизирани правила на европейско ниво по отношение на облагането със здравни данъци поради националните и културални различия (4). Подобни такси са въведени преди години и в други държави- Белгия, Дания, Финландия, Франция, Унгария, Ирландия, и др. (4,10). Данъчната ставка и обложените продукти в тези страни са различни. В България лицата, задължени да декларират и внасят данъка, са производители, вносители и лица, въвеждащи храни от други държави-членки на ЕС. Данъкът ще се налага еднократно при пускане на пазара на продукти с вредни съставки. По подобен механизъм се налагат акцизите и продуктовете такси (3). Независимо че целта е да се подобри здравословното състояние на населението, в нашата страна съществуват нега-

Keywords: public health tax, attitude, business operators, sugar, salt, hydrogenated fats

тивни нагласи относно въвеждането на данък за обществено здраве. Според експерти в областта на храненето и диетиката, въвеждането на такъв данък е неефективна мярка за превенция на заболяванията, тъй като те са с мултифакторна генеза- режим на хранене, генетична предразположеност, начин на живот, двигателната култура и др. (5). Бизнес-операторите на храни и напитки не одобряват идеята, защото това ще доведе до драстично вдигане на цените, без да има здравен резултат. Излагат се мотиви като неравнопоставеност на субектите, нарушение на лични конституционни права, поставяне в неравностойно положение на националните потребители (8). В същото време има страни, в които въведеният данък се видоизменя или отменя поради неефективност (9).

Целта на настоящата разработка е да се проучи позицията на бизнес-операторите на храни и напитки относно въвеждането на данък „вредни храни“ като предиктор за ефикасността на прилагането на този закон в нашата страна.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

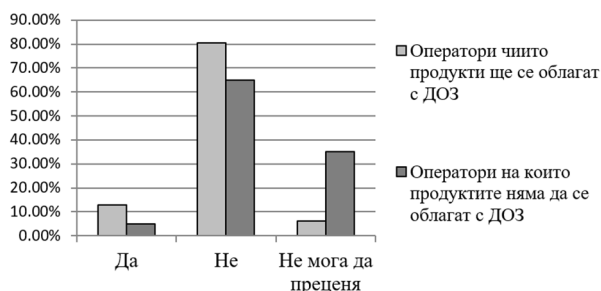
Изследването е проведено през месец юни 2017 г. Анкетирани са 51 бизнес-оператори на храни и напитки, разпределени в две групи. Анкетата включва въпроси, свързани с мнението на респондентите относно въвеждането на данък върху храните и ефекта му върху промяната на производство на нездравословни продукти. Резултатите са обработени чрез математико - статистически методи и графичен анализ.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

Анкетирани са 51 бизнес-оператори на храни и напитки, разпределени в две групи: Група 1-31души (60,8%) - производители на храни и

напитки, които пряко ще бъдат засегнати от въвеждането на ДОЗ (хлебни, сладкарски изделия, безалкохолни напитки, ядки) и Група 2-20 души (39,2%)- производители на продукти, които няма пряко да се облагат с данък (месни, млечни, рибни продукти и др.).

Изразеното мнение на бизнес-операторите на храни и напитки относно въвеждането на ДОЗ е решаващо за пренасочване производството на нездравословни храни. Голяма част от производителите (72,5%) считат, че промишлено приготвените от тях продукти нямат завишени количества на захар, сол и/или ТМК. Интересно е, че мнението се изразява от 80,6% от респондентите от първа група, а именно произвежданите от тях продукти следва да бъдат облагани поради високото съдържание на нездравословни съставки. Близко всеки пети (17,6%) не може да прецени дали вложените от него съставки са в завишено количество, вероятно защото не е наясно какви са препоръчителните стойности. Нисък е дялът на лицата (9,8%), които заявяват, че количества на т.нар. „вредни съставки“ в предлаганите от тях продукти са завишени. Това са по двама представители от Група 1 и трима от Група 2 (Фиг. 1).

Фиг. 1. Разпределение на мнението на бизнес-операторите по групи относно количественото съдържание на захар, сол и транс-наситени мазнини в произвежданите от тях продукти

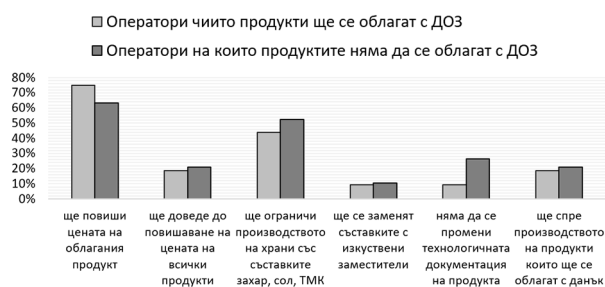
Не се наблюдава съществена разлика в резултатите между двете групи производители, както по отношение на одобрението, така и по отношение на несъгласието с въвеждането на ДОЗ.

Над 2/3 (70,5%) от операторите на храни ще повишат цената на облаганият продукт. Всеки пети (19,6%) производител има намерение да повиши цената и на всички останали произвеждани от него продукти. Няма статистическа значимост в нагласата за повишаване на цената на всички продукти между респондентите от двете групи.

Почти половината от бизнес-операторите (47%) заявяват, че ще ограничат количествата на вложените съставки (захар, сол и ТМК) в продуктите, за да се освободят от налагането на ДОЗ. Интересен е фактът, че по-склонни към ограничаване на съставките са анкетираният от Група 2 (60 %) в сравнение с тези от първа група (41,9%). Малка част от респондентите (13%) считат, че в техните продукти количествата на вредните съставки не са завишени.

Независимо от изказаното от почти половината бизнес-оператори намерение да ограничат вредните съставки, 72,5% от анкетиранияте категорично твърдят, че не могат да променят технологичната документация на предлаганите на пазара храни и напитки по отношение на захар, сол и ТМК, защото ще се промени качеството на продукта. Голям процент от производителите (88%) няма да заменят описаните съставки с изкуствени добавки. Алтернативни заместители ще потърсят едва 9,8%. Няма различия в нагласите между двете групи оператори на храни. Приблизително всеки пети (16,6%) от анкетиранияте, които ще ограничат количествата на вложените съставки захар, сол и трансмазнини са готови да ги заменят с изкуствени добавки. Изкуствените заместители са вид технологични добавки в храните-подсладители и овкусители, известни с техните химични наименования и Е-индекс на етикетите на продуктите.(7) Сред тях най-познати са подсладителите Ацесулфам К-Е 950, Аспартам Е 951, Цикламант - Е 952, Захарин - Е 954, за които също ще се определят такси само при употребата им в плодови сокове и подсладени води. Независимо, че добавките преминават оценка на риска и се считат за безопасни, съществуват мнения, че те също могат да са предпоставка за отклонения в здравословното състояние на хората (2,12).

Интересен факт е, че независимо от всички законови мерки и разпоредби, малък дял бизнес-оператори (15,6%) имат намерение изцяло

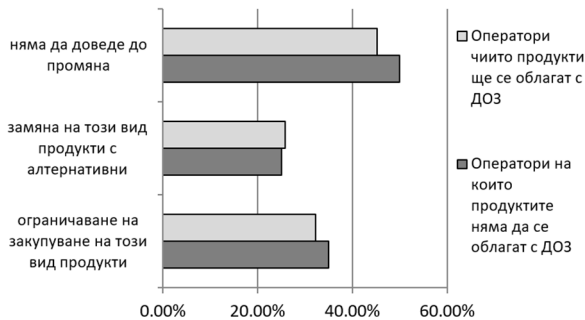

Фиг. 2. Мнение на производителите относно влиянието на данък обществено здраве - сравнение на положителните отговори по групи

да преустановят производството на продукти с вредни съставки (Фиг. 2).

Приблизително половината от бизнес-операторите (43,13%) не вярват, че понижаването на количествата на съставки като захар, сол и ТМК в продуктите ще доведе до привличането на повече потребители. Близо всеки трети (37,2%) не може да прецени какво би било въздействието върху консуматорите на храни и напитки. Вероятно затова повечето от респондентите (80,34%) не биха предприели каквато и да е промяна по отношение на произвежданите от тях продукти. Не се наблюдава съществено различие по този въпрос в двете групи.

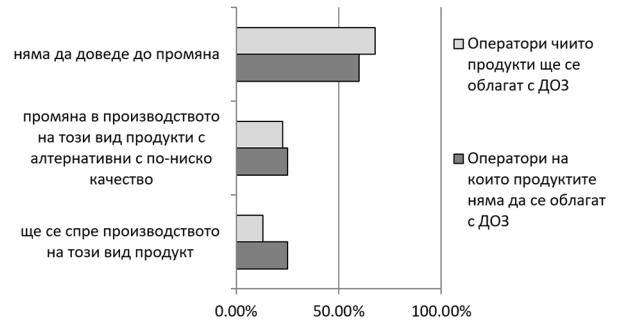
Експертите смятат, че въвеждането на маркировка (знак) върху етикетите на продуктите под формата на т.нар. „светофар“, със зелен, жълт или червен кръг в зависимост от вложеното количество на вредните съставки, ще доведе до информиран избор на храна. Друг ефект би бил намаляването на консумацията на продукти с високо съдържание на този вид съставки, което ще принуди производителите да пренасочат производството си към здравословни храни. Тези мотиви не се споделят от бизнес-операторите. Според 45% от тях въвеждането на маркировка на продуктите с червен кръг няма да доведе до съществена промяна на поведението на потребителите, а 62,7% от анкетираните не очакват и значима промяна от страна на производителите. (Фиг. 3, Фиг. 4)

Фиг. 3. Разпределение на мнението на производителите по групи относно промяна в избора на храна на потребителите след въвеждането на маркировка (червен кръг) върху етикетите на продукти с високо съдържание на захар, сол и транс-наситени мазнини

ИЗВОДИ

Стопанските субекти са свързващо звено за постигане на здравословен начин на живот по отношение на храненето на обществото. Над 2/3 от производителите не считат, че произвежданите от тях продукти имат завишено количество на

Фиг. 4. Разпределение на мнението на производителите по групи относно промяна в производството на продукти със съдържание на захар, сол и транс-наситени мазнини след въвеждането на маркировка (червен кръг) върху етикетите на продукти

захар, сол и ТМК. Парадоксално мнението е изразено предимно от лицата, произвеждащи продукти, за които се предвижда да се облагат с данък. Бизнес операторите нямат намерение да променят технологията на продуктите, защото това би довело до промяна в качеството. В същото време производителите не очакват да привлекат повече потребители, ако понижат количеството на вложените вредни съставки. Според 45% от анкетираните въвеждането на маркировка на продуктите с червен кръг няма да доведе до съществена промяна както при избора на храна от страна на потребителите, така и в производството от страна на операторите на храни. Малко над половината (56,8%) не одобряват въвеждането на ДОЗ. Над 2/3 са категорични, че ще повишат цената на облаганият продукт, а всеки пети заявява, че ще увеличи цената на всички произведени от него продукти. В този случай няма да има ефект от въвеждането на ДОЗ.

Здравословните навици често се формират на базата на доходите на потребителите. Очевидно поставяйки данък на т.н. „вредни храни“, ще се оскъпят всички видове продукти, в т.ч. и полезните. Затова по-целесъобразно би било да се регламентират норми за количествено съдържание на определени съставки (захар, сол, трансмастни киселини, кофеин), да не се допуска рекламата на храни, които могат да се определят като „вредни“ и да се осигурят достъпни цени на т.нар. „полезни храни“ - био храни, плодове, зеленчуци, продукти, произведени по БДС и др.

ЛИТЕРАТУРА

1. Закон за данък за общественото здраве – проект, октомври 2015, www.mh.government.bg/media/.../proekt-na_zakon-danuk-obshstveno-zdrave.docx

2. Кьоле К., „Е- номера и консерванти. Какво поглъщаме с храната“. изд.,„Софт-Прес“ 2007г, стр.1,6,22-29
3. МЗ, Мотиви към проекта на Закон за данък за общественото здраве, октомври, 2015г. www.mh.government.bg/.../motivi-proekt-na_zakon-danuk-obshstveno-zdrave.docx
4. Петрова, Ст., „Становище относно предложението за данък върху „вредните храни“, стр. 1,2, 3,6,13-15,http://ncphr.government.bg/files/Prof_Petrova-Danak_nazdravoslovni_hrani.pdf
5. Попов, Б., „Данъците върху храните не могат да намалят наднорменото тегло“, Ноември 2015, <http://www.desant.net/show-news/34489/> (14.06.2017)
6. Регламент (ЕИО) № 2658/87 на Съвета относно тарифната и статистическата номенклатура и Общата митническа тарифа. Приложение I
7. Регламент (ЕО) № 1333/2008 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 година относно добавките в храните
8. Становище на Хранително-вкусовата индустрия относно проектозакона за данък „обществено здраве“, октомври 2015, стр. 2, 8, http://www.bsda-bg.org/uploads//documents/FBO_PP_Food_Tax&Supportive_statments.pdf
9. Caroline Franck , MSc, Sonia M. Grandi , MSc, and Mark J. Eisenberg , MD, American Public Health Association, Taxing Junk Food to Counter Obesity, Am J Public Health, November 2013, <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3828689/>> (08.06.2017)
10. Cornelsen, L., Carreido, A., 2015, Health-related taxes on food and beverages, May 2015. Food Research Collaboration Policy Brief, стр.1, <http://foodresearch.org.uk/wp-content/uploads/2015/05/Food-and-beverages-taxes-final-20-May-2015.pdf>, (08.06.2017)
11. European Commission, Survey on Members States' Implementation of the EU Salt Reduction Framework, стр.2, http://ec.europa.eu/health//sites/health/files/nutrition_physical_activity/docs/salt_report1_en.pdf
12. Soffritti Morando , Fiorella Belpoggi , Eva Tibaldi at “Life-Span Exposure to Low Doses of Aspartame Beginning during Prenatal Life Increases Cancer Effects in Rats”, Jun 2007, <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1964906/>>)
13. WHO, Fiscal Policies for Diet and Prevention of Noncommunicable Diseases Technical Meeting Report, May 2015, Geneva, Switzerland, <http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/250131/1/9789241511247-eng.pdf?ua=1>
14. WHO/FAO, Diet, nutrition and the prevention of chronic diseases, Geneva 2003, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42665/1/WHO_TRS_916.pdf?ua=1

Адрес за кореспонденция:

Яна Тошкова

Медицински Университет

«Проф. д-р П. Стоянов» - Варна

Медицински колеж,

УС „Инспектор по общественото здраве“

Варна, бул. „Цар Освободител“ № 80

e-mail: qna.tosheva@gmail.com